

АҲАМИЯТИ ТАЪРИХИИ ҚАТЪНОМАИ НАВИ СММ ОИД БА ҲИФЗИ ПИРЯХҶО

Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва бархурди тамаддунҳо шинохти миллат кори сахлу осон нест. Миллати тоҷик дар арсаи таърих ҷабру ҷафоҳо ва ҷароҳатҳои зиёд бардошта бошад ҳам, бо доштани таҷрибаи бузурги оини давлатдорӣ, натанҳо ба ҷароҳатҳои худ даво бахшидааст, балки барои таъмини адолату баробарӣ ва рӯзгори босаодати башарият андешаҳои созандаи хешро амалӣ сохтаанд. Бо сипарӣ шудани ҳазор сол пас аз барҳам хурдани давлати Сомониён, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар зарфи 31-соли истиқлолияти давлатӣ тавонист миллати тоҷикро дар ҷаҳон ҳамчун миллати ташаббускор, ҳомии сулҳ, ободкору фарҳангсолор ва тамаддунофармуаррифӣ намояд.

Пешвои миллат бо баҳрабардорӣ аз таҷрибаи бузурги давлатдории Куруши Кабир, Дорои Бузург ва Исмоили Сомонӣ бо иқдомҳои сатҳи ҷаҳонии хеш хизматҳои шоиставу бештаре барои башарият карда истодаанд. Агар шоҳкорҳои таърихии Куруш таълифи “Эълумияи ҳуқуқи башар”, ва шоҳкориҳои Доро “Кандани ҷӯи бузурги Суец” бошад барои васли ду қора бахшида шуда бошад, пас пешниҳодҳои саривақтии Пешвои миллат дар масъалаҳои об барои наҷоти сайёра ва башарият нигаронида шудаанд.

Мушкилоти норасоии оби нӯшокиро ба инобат гирифта, ҳанӯз соли 2003 Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба СММ пешниҳод намуд, ки соли 2003 ҳамчун соли байналмилалӣ «Оби тоза» пазируфта шавад. Вобаста ба ин масъалаҳои зиёде дар сатҳи байналхалқӣ вобаста ба об ҳаллу фасл карда шуд. Иқдомҳои дигари Пешвои миллат низ дар самти норасоии оби нӯшокӣ дар сайёра эълон намудани “Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои ҳаёт», солҳои 2005-2015”, “Соли 2013-соли байналмилалӣ ҳамкориҳо дар соҳаи об”, “Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028» бо

хамовозии зиёд аз ҷониби аксарияти кишварҳои аъзои СММ қабул ва пазируфта шуд.

Мушкилоти дигари глобалии ҷаҳони муосир норасоии оби тоза, гармшавии иқлим ва партовҳои газҳои гулхонаӣ махсуб мегардад. Вобаста ба ин масъалаҳои мубрами сатҳи ҷаҳонӣ низ Пешвои миллат борҳо аз кунгураҳои байналмилалӣ баромад намуда, барои пешгирии гармшавии иқлим ва обшавии пирияхҳо, кам кардани партовҳои газҳои гулхонаиро ба ҷомеаи ҷаҳонӣ пешниҳод намуда буданд.

Баъди омӯзиши ин пешниҳод аз ҷониби ташкилотҳои дахлдори СММ “Соли 2025 ҳамчун соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо” эълон карда шуд, ки ин ҳам иқдоми начибонаи ҷониби Тоҷикистон мебошад. Мавриди зикр аст, ки иқдомҳои ин миллат танҳо ба манфиати худӣ набуда, фарогири хусусиятҳои умумибашарист. Дар замони соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон шоҳиди он гардидаем, ки панҷумин иқдоми ҷониби Тоҷикистонро СММ ҷонибдорӣ ва тасдиқ менамояд. Ҳамин аст, ки дар маҷлиси 77-уми умумии маҷмааи СММ оид ба «Эълон шудани соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо» қатъномаи қабулшударо ба давлатҳои узви ин ниҳоди байналмилалӣ барои дастгирӣ ёфтани хабар дод, ки дар саҳифаҳои таърихи халқи тоҷик бо хатҳои заррин навишта хоҳад шуд. Ин пешниҳоди нави сарвари давлат бори дигар Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун кишвари ташаббускор дар масъалаҳои об ва ҷаҳонӣ муаррифӣ кард.

Дар қатъномаи мазкур эълон гардидани 21 март ҳамчун Рӯзи байналмилалии ҳифзи пирияхҳо, эълон шудани соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо, дар назди СММ таъсис додани Фонди боварии байналмилалӣ барои сармоягузорӣ ба ҳифзи пирияхҳо, дар соли 2025 доир намудани Конференсияи байналмилалӣ оид ба ҳифзи пирияхҳо дар ш. Душанбе низ инъикос гардидааст.

Ҳамчунин дар он аҳамияти амалии қатънома ва пирияхҳо ҳамчун ҷузъи таркибии даври гидрологӣ ва таъсири ҷиддии обшавии босуръати онҳоро ба иқлим, муҳити зист, саломатии инсон ва рушди устувор зикр кардааст. Дар

баробари ин дар ин санад таъкид гардидааст, ки таъсири гармшавии глобалӣ боиси кохиши густурдаи криосфера шудааст, ки дар натиҷаи камшавии он устуворӣ дар минтақаҳои баландкӯҳҳо кам шуда, миқдору мавсими маҷрои об ва захираҳои обро дар ҳавзаҳои дарёҳои барфу пирихдор тағйир додааст.

Боиси зикр аст, ки ҳамагон аз таърихи пайдоиши Замин ва гармшавии аз меъёри муқарарӣ зиёд ва ё яхбандиҳои бузурги сайёра воқиғанд. Беш аз 90% ҳудудҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро кӯҳҳо ташкил дода, дорои пирихҳои азими кӯҳӣ мебошад ва ҳамеша ба ин масъала аз нигоҳи кишвари дорои захираҳои бузурги обӣ ҳарф мезанад.

Рушди босуръати илм, инкишофи иқтисодиёт ва талаботи ҷомеаи муосири инсонӣ муҳимияти оби нӯшокӣ ва тағйирёбии иқлимро дар назари инсоният боз ҳам пураҳамият ҷилвагар менамояд. Аҳамияти сарчашмаҳои об ҳамчун асос барои инкишофи рушди устувор, баланд бардоштани самаранокии обёрии кишоварзӣ, таввасути қор қарда баромадани усулҳои иқтисодии истифодаи сарчашмаҳои об, татбиқи технологияҳои мукамал барои обёрӣ ва ҳифзи муҳити зист аз истифодаи оқилона ва самараноки захираҳои обӣ вобастагии қалон дорад.

Ба ҳамагон маълум аст, ки ҳамаи давлатҳои мутараққии ҷаҳон дар ин шабу рӯз аз техникаю технологияи пешрафта ва муосир истифода бурда, эҳтиёҷоти худ ва кишварашонро аз ҷиҳати иқтисодӣ миёни дигар кишварҳо мустаҳкамтар менамоянд. Аммо аз таъсири фаъолияти техногенӣ ба табиат ва муҳити атроф (муҳити экологӣ) зарари ҷиддӣ мерасонанд. Натиҷаи чунин фаъолият нишон медиҳад, ки ҳамасола дар сайёраи Замин миллионҳо гектар замин аз гардиши кишоварзӣ берун мемонад ва ба шуразор табдил меёбад.

Дар яке аз баромадҳояшон Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин таъкид дошта буданд, ки «...яке аз проблемаҳое, ки имрӯз бисёр кишварҳои ҷаҳонро ба ташвиш овардааст, таъмини аҳоли бо оби тозаӣ нӯшокӣ мебошад. Хушбахтона, захираи об дар кишвари мо зиёд буда, бояд ба қадри ин неъмат бебаҳо расем. Гузашта аз ин мо метавонем, содироти оби зулоли

худро ба кишварҳои хориҷӣ ба роҳ монем ва аз ин ҳам даромади калон ба даст орем».

Дотсент Ғуломов Т.М.,
Мудири кафедраи таърихнигорӣ ва
архившиносии факултети таърихи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон